

EN FORÅRSREJSE I ANGMAGSSALIK - DISTRIKTET

Af stud. mag. *Erik Hjortenberg*

Foråret er overalt i Nord- og Østgrønland de store slæderejsers tid, hvor alle, der har lyst og lejlighed til det, spænder hundene for og tager ud i den grønlandske fjeldverden; og hvad enten de har kørt slæde i mange år, eller det er deres første tur, er de en oplevelse rigere, når de vender tilbage.

Man behøver ikke nødvendigvis at deltage i en langvarig ekspedition for at opleve spændende ting; efterfølgende artikel har til hensigt at fortælle om de oplevelser, jeg havde på en fire dages tur.

Endnu husker jeg tydeligt den 19. maj 1952 kl. 3 om morgenen; det øsregner, men jeg vil ikke gå glip af en slædetur af den grund, og nu har jeg netop fri til den 22. maj, hvor det er aftalen, at elektriker R. Ring og kok V. Larsen skal hente mig i Tineteqilaq (udtales Dideridar). Jeg starter ud ad slædesporet mod nord hen over fjorden, isen er fast og god, og regnen danner vandpytter hist og her. Hundenes tempo er hurtig skridtgang eller løb, men pludselig slår de over i konstant galop; jeg bliver så overrasket, at jeg taber piskan, „ai-ai“ siger jeg til hundene, der modvilligt standser, jeg farer tilbage efter piskan, og så snart jeg igen har fat i slæden, fortsætter det vanvittige tempo, 30-40 km i timen, og jeg sidder og tænker på, at bliver det sådan ved, kan jeg hurtigt nå Tineteqilaq. Pludselig standser hundene imidlertid, og slæden fortsætter frem imellem og forbi dyrene, der hugger i sig af nogle gamle laks, som en anden slæde har tabt på isen. Jeg lader dem spise i fred og trækker slæden tilbage. Efter at de er færdige, er farten noget mindre. Jeg er udstyret til at klare en heldagsregn med lange søstøvler og regnfrakke; men nu holder det op med at regne, solen skinner, og jeg smider en del af tøjet på slæden.

Op over land er sneen meget blød på grund af regnen, jeg sidder roligt på slæden, men nu går det kun langsomt frem, og så snart det går opad, må jeg stå af. Der er fem hunde for slæden, Bamse og dens fire hvalpe fra maj 1951, det er et spand, jeg har i fællesskab med radiosondeassistent Reindel.

Mens hundene slider sig frem gennem den bløde sne, går jeg flere steder på snebare strækninger og nyder at have fast grund under fødderne og at se de brune klipper, de

gule og hvide lavpuder, det grønne mos og alle de grønne skud, der vælder frem. Hundene foretrækker ligesom jeg at gå på de snebare pletter og har svært ved at forstå, hvorfor jeg hele tiden dirigerer dem udenom.

Jeg kommer gennem en slugt, hvor den gamle slædevej er forvandlet til en rivende elv, langs hvis bred jeg kører frem til en lang smal sø, der er dækket med et tykt lag blød sne. Her går det meget langsomt frem; jeg kan dog sidde på slæden, men må af og til give Bølle et rap med pisken, når den glemmer at give sit bidrag til trækraften. Efter at den har fået et par rap er det senere tilstrækkeligt at råbe dens navn i en streng tone. Når jeg engang imellem sidder mageligt og betragter det smukke afvekslende fjeldpanorama, slapper den også af; men lige så snart, jeg råber „Bølle“, kigger den sig forskrækket tilbage, farer frem i skaglen og trækker igen et stykke tid. De andre hunde har en medfødt glæde ved at lægge sig hårdt i selen, og behøver ingen hårde ord.

Den sidste halvdel af slædevejen fører over en 15 km lang og 600 m høj snebræ. Det meste af vejen her kører jeg i tåge, men kommer pludselig ud og kan igennem et hul i skyerne se helt ned til bopladsen ved Sermilikfjorden. Enkelte af de flotte toppe øst for bræen dukker op for en kort tid og forsvinder igen i skyerne; eftersom jeg flere gange før har set landskabet i godt vejr, er det interessant at se, hvordan det tager sig ud nu, hvor skyformationer af forskellig slags er med til at give det karakter.

Sneen under nedturen er meget blødere end den har været på opturen, og mange steder må jeg af for at hjælpe slæden igang; nedturen bliver derved mere anstrengende, men ganske vist hurtigere end opturen. Fra bræen kommer jeg ned gennem et kupéret terræn, hvor mange store kampesten rager op gennem sneen. Herfra videre ad det fint tilkørte spor over sundet til Tineteqilaq. Denne boplads ligger på en halvø mellem den store Sermilikfjord og det sund, der adskiller Angmagssalik-øen fra fastlandet, bopladsen har ca. 100 indbyggere, og slæderuten fra byen Angmagssalik er ca 50 km lang.

Ved min ankomst er det blevet snevejr, og der er ingen folk på isen. Det er derfor helt uventet, jeg dukker op over bakkekammen ved bopladsen. Jeg plejer altid at bo hos kateketen Jakob, når jeg er i Tineteqilaq, men han er for øjeblikket rejst nord på med familie og alle ejendele. Imidlertid ved jeg, at jeg er velkommen til at bo hos en fanger Masanite, som bor i en net lille jordhytte sammen med sin kone og sin lille dreng, Anders.

Hundene lader sig kun meget modvilligt drive forbi kateketens hus, hvor de plejer at blive spændt fra, og videre gennem et virvar af gangstier hen til Masanite's jordhytte, som ligger i den anden ende af bopladsen.

Jeg spænder hundene fra, og på grønlandernes forlangende stikker jeg det ene forben på hver hund op i halsbåndet; så kan de nemlig ikke grave køddepoter op af

Forfatteren på slæderejse, bemærk bremsetøvet på slædestanderen.

sneen. Hundene finder sig i det uden at klynke og humper straks hen til Jakobs hytte, hvor de ligger og venter forgæves på, at jeg skal komme.

Masanite fortæller, at han for en uge siden havde fanget en narhval ved først at skyde den og dernæst at harpunere den for at forhindre den i at synke. Det foregik fra kajak ude på Sermilikfjorden. Det var en hun, og den havde et foster i sig. Efter de ældgamle vedtægter, som på dette sted stadig holdes i hævd, skulle han vederlagsfrit dele den med omkringboende familier, således at det kun blev en forholdsvis ringe del, mest indvolde, der tilfaldt ham selv.

Han har noget kogt narhvalmavesæk parat, og byder mig en lille smule. Da vi har konstateret, at jeg kan lide denne ret, får jeg en stor tallerken fuld, som jeg spiser med største fornøjelse; smagen minder om kalvefrikassé, og kødet fra mavemuskulaturen er ligeså lyst og har samme bløde konsistens som kalvekød. Bagefter får jeg rå matak (narhvalhud med tilhørende tyndt lag spæk), jeg har aldrig før smagt denne ret; men så snart jeg har sat tænderne i det første stykke, er enhver mæthedsfornemmelse fra før væk, og jeg spiser videre med fornyet appetit. Matak er nemlig det mest velsmagende, man kan få, og så har det i tilgift en vitaminrigdom uden lige.

Det regner hele aftenen, hundene får et foder af hajkød, og jeg bytter om på forbenene, så de kan strække det, der har sid let i halsbåndet. Jeg går tidligt i soveposen og insisterer på at ligge på det renvaskede gulv, men de siger, at det er alt for koldt og har flyttet alt deres sengetøj derned; jeg får derfor lov til at ligge og brede mig på briksen.

Næste morgen øsregner det, og vi sover derfor længe. Da vejret ikke opfordrer til at gå nogen steder hen, bliver jeg hele dagen i Masanite's lille jordhytte, der er ca. 2×3 meter i indvendige mål. En lille spæklampe er nok til at gøre hele rummet dejlig varmt og give varme både til madlavning og til det temmelig store kvantum te, vi konsumerer i løbet af dagen; endvidere giver spæklampen lys, hvilket dog er temmelig overflødigt nu, hvor det er lyst hele døgnet rundt.

I løbet af dagen læser jeg en lille forkortet engelsk udgave af H. B. Stove: Uncle Tom's Cabin. Da den er rigt illustreret er det ikke særlig vanskeligt bagefter at forklare grønlænderne handlingen i hovedtræk. Desuden lærer jeg drengen Anders de tocifrede tal, han kan dem nogenlunde i forvejen, men har svært ved at forstå, at også cifrenes rækkefølge betyder noget.

Masanite's hus ligger ved kysten med udsigt over Sermilik-fjorden; fjeldene og indlandsisen på den anden side anes svagt. Myriader af isfjelde og isskodser driver langsomt frem og tilbage i takt med tidevandet; på bestemte tider af døgnet er der nogenlunde åbent, og fangerne går ud på kajakfangst, men på andre tider sejler et bælte af tætpakket is forbi og umuliggør enhver færdsel til vands.

Da vi skal til ro om aftenen, får jeg endelig min vilje med hensyn til at sove på gulvet, hvor jeg sover fint. Næste morgen er vejret det samme, og store mængder sne er smeltet bort. Min bekymring med hensyn til tilbagereisen forsvinder imidlertid, da der bliver sagt, at man fortsat kan køre slæde et stykke ind i juni. Om formiddagen besøger jeg jordemoderen, den gamle Helga, hvis hytte er fyldt med mennesker: sønner, døtre, svigersønner, svigerdøtre og børnebørn, samt en hel del besøgende.

Jeg erfarer, at fangeren Kristian, som bor her, også har fanget narhval i vinter, medens bopladsens andre fangere har fået ialt tre isbjørne. Alle de tilstedeværende spiser rådt hajkød, og da det har hængt ude i stærk kulde siden februar, skulle alle eventuelle trikiner være dræbt; stor bliver begejstringen hos beboerne, da jeg indvilliger i at smage, og til min forbavselse viser det sig, at rådt hajkød, der lige er tøet op, slet ikke er nogen dårlig ret; der er blot den mærkelige ulempe, at man bliver meget hæs, når man har spist for meget. Det er der imidlertid råd for på et så velassorteret spisested, de henter en tallerken friske muslinger, som ganske rigtigt klarer stemmen. Fangerne fortæller, at de i februar fangede 126 hajer fra fem fiskehuller i havisen på fem dage; hertil svarer jeg ironisk, men i overensstemmelse med de fak-

Fiskeplads nær Kungmiut. Ved fiskehullet ses en tynd elastisk pind, hvis små bevægelser afslører, om der er bid i den anden ende af den 300 m lange line.

tiske forhold, at ved byen Angmagssalik kræver det 126 dage at fange fem hajer fra fem fiskehuller.

Under besøget klarer vejret op, og jeg får lyst til at køre en tur med mine hunde. Ingen i Helgas hytte vil afsted nordpå lige nu, men Harald, en meget driftig, gammel fanger vil gerne nordpå for at fiske laks; jeg kender hverken stedet eller vejen, men det gør Harald til fuldkommenhed.

Vi er hurtigt startklare, Harald forrest med syv fine hunde, dernæst jeg selv, og tilsidst endnu en slæde med en 17-års pige, Hansine, og hendes 12-årige lillebror, Masanite, som allerede er en fin slædekusk; de har kun fire hunde for slæden.

Det klarer mere og mere op undervejs, først kører vi 10 km på fin havis på Tineteqilaq-sundet, dernæst op over land ind i en lang dal, som skærer sig igennem fjeldformationer, der er op til 1400 m høje; vejen går ret mod nord, og dalen er en af de mange, typiske u-formede gletscherdale fra istiden; hvad der er under 500 m er pænt afrundet af isen, men det, der ligger over denne højde, er et vildt fjeldlandskab med sylespidse tinder og stejle afgrunde. Heraf kan man slutte, at isen på disse steder gennem en længere tidsperiode har haft en tykkelse på ca. 500 meter.

Sneen er temmelig blød på grund af tøvejret, og det går kun langsomt frem. Op ad bakke må vi alle af slæderne, og det er da en stor hjælp at kunne holde i slædens opstander, så kan man lettere få fødderne op af de undertiden meget dybe fodspor. Jeg må beundre den lille Masanite, thi han forstår at få hundene til helt at lade være med at bytte pladser og slipper herved for at rede skagler ud; dette sker ellers ved at løsne det slyngestik, hvormed skaglerne er fæstet til slæden. Jeg synes nu, mine hunde frit skal have lov til at bytte pladser, for det er en ringe ulejlighed at rede skagler ud nogle få gange om dagen, men et stort besvær at lære hundene at holde deres pladser.

Efter ialt 30 kilometers kørsel når vi frem til laksestedet; det er på en sø nær det sted, hvor denne finder afløb gennem en elv. Elven er isfri, men ejendommeligt nok er søisen tyk og solid overalt langs kanten til det åbne vand. Det er nu blevet skyfrit og vindstille. I sneen er der skrevet følgende store nyhed: „Petrus 20. maj kilaluar-pok“, hvilket betyder: Petrus har fanget narhval den 20. maj. Vi beslutter os til at aflægge Petrus et besøg, men vil dog først vente, til sneen senere på aftenen bliver fast. Når det er skyfrit, kan man nemlig på denne årstid være 100 % sikker på hård nattefrost, men til gengæld store varmegrader de steder, hvor solen får lov til at skinne.

Vi spænder hundene fra og kører vore slæder hen til iskanten og smider pilkene ud. Om aftenen er der ikke mange laks her, så fangsten er ikke imponerende, på to timer fanger Masanite én, Harald én, men vi andre ingen.

Solen er nu gået om bag fjeldet, og ovenpå tøsneen har der dannet sig en skorpe så tyk, at den kan bære hundene og en slæde, men ikke en mand til fods. Vi suser derfor videre nordpå, slæden gør næsten ingen modstand, og hundene er helt ellevilde over, at det nu går så let. Opad bakken går det temmelig langsomt, men dog hurtigere end man selv kan gå; thi står man af, synker man ustandselig igennem skorpen og kan næsten ikke komme frem.

Vi når ud til Sermilik-fjorden med hundene i strakt galop hele tiden. I selve fjorden er isen brudt op; men imellem kystens indskæringer er der fin is at køre på. Lidt længere mod nord kører vi op på land og udover en højderyg til spidsen af et næs ude i vandet.

Herude ligger forårs- og sommerfangstpladsen Paornakajit, og der bor for øjeblikket to familier fra Tineteqilaq i hver sit telt. I det ene bor Petrus med kone og tre små, søde børn, og dem tager vi ind hos. Klokken er halvto om natten, og når undtages et par af børnene er alle gået til ro. Sammenligner man med danske forhold, er det ejendommeligt at se børnene lege midt om natten, men heroppe får de en virkelig fri opdragelse, og ingen ville drømme om at lægge dem i seng, hvis de hellere vil blive oppe. Børnene får lov til at gøre, hvad de har lyst til, og det kan måske

På vej over Sermilikfjorden med tre grønlandske forkørere.

undre, at de alligevel er meget velopdragne, aldrig slås alvorligt og aldrig er støjende. Af grunde hertil kan for det første nævnes, at det ikke er nødvendigt med mange forbud i den enkle fangertilværelse, og for det andet, at grønlænderne gennem mange generationer har haft den samme opdragelsesmetode og derfor behersker denne til fuldkommenhed.

Petrus og hans kone står straks op ved vor ankomst og lader til at være glade for vort besøg. Han giver sig til at udmale gårsdagens begivenhed og taler roligt, men med mange armbevægelser. Jeg forstår, hvad han taler om, men ikke, hvad han siger. Da han er færdig med beretningen, gentager han den for mig langsomt og mindre detailleret; han er ude på fjorden i kajak, møder en narhval og harpunerer den, hvorved dens bevægelser hæmmes af fangstblæren; herefter lykkes det ham at nedlægge den i nærkamp, han skal helt hen til den og jage lansen ind i brystet, før den udånder; han har ikke haft bøsse med.

Petrus' kone henter en del matak ind fra en af de mange kødgrave, og vi bliver budt deraf. Det er ikke småting, vi konsumerer, for skønt gammelt matak smager godt, så smager frisk matak ti gange bedre. Tilsidst må vi dog sige tak for dejlig mad. Petrus fortæller, at han vil blive her til en gang midt i juni; der er ikke mange sæler her, men nu kan de klare sig et godt stykke tid på narhvalen.

Vi besøger også det andet telt, hvor vi igen bliver trakteret med matak, i overensstemmelse med de gamle regler har denne familie nemlig fået halvdelen af narhvalen.

Paornakajit betyder stedet, hvor der er mange bær. I vinteren 1935–36 var der en pestepidemi her i distriktet, og den gik hårdest ud over Paornakajit, dengang

vinterboplads med kun et hus. Alle var døde pånær en krøbling og to børn, som havde lagt sig i et telt på briksen for at undgå synet af de døde. Harald var med i undsætningsekspeditionen, der først nåede frem, efter at ligene var ved at gå i forrådnelse.

Ved tretiden om morgenen forlader vi igen Paornakajit. Forinden har jeg købt en større portion matak, kød, spæk og mavesæk. Sneen er nu fuldstændig hård og spejlblank, så vi når hurtigt tilbage til laksefangstpladsen. Harald spænder et telt ud over sin slæde og tilbyder mig at sove der nogle timer, jeg modtager tilbudet med glæde, det er jo dejligt at kunne sove sig fra døgnets koldeste timer i sin varme sovepose. Da jeg vågner, varmer solen igen dejligt, og jeg konstaterer, at Harald i mellemtiden har fået fire, store, hvide laks. Det, vi i Grønland kalder laks, er i virkeligheden ørreder, de rigtige laks kaldes gerne skellaks.

Jeg sænker pilken ned og giver mig til at fiske. Masanite og Hansine skiftes til at ligge på deres slæde og sove i den varme sol. Hansine var i begyndelsen af vinteren kivfak (tjenestepige) hos en familie i byen, men kunne ikke finde sig i at skulle være hjemme hver aften senest kl. 24 og sagde derfor op, efter at hun gennem nogle måneder var blevet forvænt med eget værelse, pæne møbler, kontant løn og andre for en bopladspige uopnåelige goder. Nu befinder hun sig imidlertid fint i sine forældres lille jordhytte og behøver ikke at være hjemme til nogen bestemt tid, hvad denne udflugt jo tydeligt viser.

Op på formiddagen kommer en slædefuld glade og morgenfriske mennesker fra Tineteqilaq og vil prøve lykken. Det er de to unge fangere Kristian og Thorvald samt en ung og meget munter dame ved navn Cornelie.

Hele dagen sidder vi nu og pilker laks, og herved konstaterer jeg en vis mentalitetsforskel mellem grønlænderne og mig; thi hvergang jeg trækker en af mine ialt fire laks op, tænker jeg inderst inde: „Det mangler også bare efter alt det arbejde,“ og forholder mig udadtil ret roligt. Grønlænderne forstår ikke, at jeg ikke råber i vilden sky af glæde, når en sådan begivenhed indtræffer. Det gør de nemlig selv, og også i de lange perioder, hvor der ikke er bid, er de i et mægtigt humør. Vejret i sig selv er selvfølgelig også tilstrækkelig grund til, at man bør være glad, men deres væremåde er alligevel beundringsværdig, når man tænker på, at de er erhvervsfiskere.

Det er stadig stille og skyfrit, efter middag henligger dalens vestsider i skygge, og her fryser sneen hurtigt hård. Et stykke ud på eftermiddagen beslutter vi os derfor til at køre tilbage. På vejen hjem kører vi forbi et gammelt laksedepot, hvor mine hunde formedelst 5 kr. får lov til at æde sig mætte i gamle laks; de er ikke længere anvendelige som menneskeføde, men hundene er meget begejstrede for dem.

Fenrisgletscheren, en af de tre stærkt produktive gletschere i bunden af Sermilik.

Klokken 6 om aftenen når vi Tineteqilaq, kokken og elektrikeren er kommet og spørger meget interesseret til føret; jeg fortæller, at det har været fint, så derfor beslutter vi os til at køre hjemad med det samme. Efter at have købt en stor sæl for 15 kr. tager vi afsked med bopladsfolkene, hvorefter mange dog følger os langt ud på isen. Et par af børnene synes endog, det er sjovt at køre med helt over til den anden side af sundet, hvorfra de så har ca. 3 kilometer at gå hjem. Det viser sig at være uklogt at starte så tidligt; thi den 600 meter høje snebræ, vi skal op på, skrånede mod nordøst, og solen skinner stadig på den. Efter en slidsom tur op gennem den bløde tøsne, når vi endelig toppen. Solen er nu gået ned, og himlen er meget smuk. Mod nord er der stadig helt lyst, men mod syd skygger den store bræ, så der er tussmørke.

Nu kommer vi heldigvis ind på godt føre, og resten af vejen er sneen frosset stenhård. De to andre slædekørere er kommet et godt stykke foran mig på opturen, men nedad den 10 km lange bakke kører slæden af sig selv, så farten er her udelukkende bestemt af, hvor hurtigt hundene kan løbe, og mens mine hunde mangler styrke til det hårde træk opad, er de til gengæld meget hurtige, når de ikke skal trække noget videre; jeg indhenter derfor hurtigt de andre og kører forrest videre nedad. Bræen er så jævn og glat, at man ofte synes, slæden står stille; men man bliver revet ud af denne illusion, når man ser frem på hundene, der galopperer fremad i et rasende tempo.

Det gode føre fortsætter, og nedad de stejleste bakker bruger vi bremsetove, som sættes under mederne. Deres bremsevirkning er så stor, at vi kan standse op nårsomhelst under nedturen, og hundene er stedse foran og bestemmer farten. Uden bremsetove ville en stejl nedfart ikke være nogen fornøjelse, for det første ville hundene blive kørt over, idet vi ikke har lært dem at springe til siden; for det andet ville det være vanskeligt at undgå at køre ind i en af de klippekholde, der hist og her rager op.

Vi når hjem klokken fire om morgenen, og da der for tiden er stor mangel på frisk proviant, er det en stor fornøjelse for det første at kunne glæde forskellige mennesker med frisk kød, for det andet selv at kunne leve en ugestid af sælkød, narhvalkød, mavesæk, laks og matak som dessert. Alt for hurtigt slipper det op, hvorefter vi må nøjes med den mere ensformige dåsemad.